

Ozana Alagić, MA

SPECIFIČNOSTI KULTURNIH SPOMENIKA PODRUČJA KONJIČKE OPĆINE U IZUČAVANJU PREDMETA TURISTIČKA GEOGRAFIJA I ZNAČAJ TERENSKE NASTAVE U PRAKSI

Sažetak

Malo je gradova u Bosni i Hercegovini, ali i šire, koji se mogu pohvaliti burnom i dugo pisanom historijom, kao i sa mnogobrojnim nalazištima iz rimskog perioda i srednjeg vijeka. Konjic je bio izuzetno važan saobraćajni čvor u osmanskome periodu i usputna stanica carigradskog drumu prema moru. Također je jedan od najjačih centara bosanske crkve do XV stoljeća i grad koji je povezivao i činio sponu između Bosanskog i Hercegovačkog sandžaka. Arheološko naslijeđe u općini Konjic je izuzetno bogato, a posebno su interesantni spomenici iz srednjeg vijeka, tj. nekropole stećaka i utvrđenja, te ostaci srednjovjekovnih gradova i sakralnih objekata. Glavni cilj će biti promovirati bogatu kulturnu baštinu, ali i istu pretvoriti u prepoznatljive turističke atrakcije. Izuzetno dobar način je da se sa njihovim vrijednostima najprije upoznaju đaci srednje Turističke škole, izučavajući predmet Turistička geografija. Cjelokupan proces učenja odvijat će se kroz terensku nastavu. Cilj uvođenja terenske nastave je da učenik koji je završio srednju Turističku školu, ima znanje kao prosječan turistički vodič, tj. da učenik po završetku školovanja već samostalno može obavljati posao na terenu. Terenska nastava je nezaobilazan dio nastavnog procesa u geografiji i najefektniji oblik učenja i poučavanja. Nacionalni kurikulum Slovenije, Češke i Velike Britanije ističu veliku važnost terenske nastave geografije u geografskom obrazovanju učenika i sticanju životnih vještina. Terenska nastava omogućava učenicima da apstraktne pojmove (usvojene u učionici), povežu sa pojavama i procesima u prostoru, da ih provjere i potvrde u stvarnim uslovima, te da ih znaju korisno upotrijebiti.

Ključne riječi: *terenska nastava, Turistička škola, kulturno-historijsko naslijeđe, Turistička geografija, općina Konjic*

Značaj terenske nastave u geografiji

U Bosni i Hercegovini terenska nastava iz geografije nije obavezna po NPiP, kao što je to slučaj u nekim državama (npr. Velika Britanija, Švedska, Finska, Slovenija...). Primijetno je da je turizam grana privrede u ekspanziji, naročito posljednjih desetak godina, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u svijetu. Predmet ovog istraživanja će biti ispitivanje osnovnih razloga zbog kojih je terenska nastava nedovoljno zastupljena u nastavi.

O značaju i važnosti geografskog terenskog rada je napisano mnogo radova (Jovičić, 1971.; Brazda, 1972.; Brinovec, 1992.; Matas, 1996.; Bartolić, 1997.; Skok, 2002.; Richardson, 2005.; Biruš, 2007.; Lazar, 2008.; Vuk i Vranković, 2009.; Balog, 2010.; Husanović-Pejnović, 2011.; Mihelčić, 2015.). Geografima je teren izvorna stvarnost. Riječ teren nastala je od latinske riječi „terra”, što znači „zemlja, kraj, predio”, a znači praksu. Upotrebljava se kao suprotnost kabinetu. Smatra se da je terenska nastava metoda s najvećom stručnom i nastavnom vrijednošću u nastavi geografije. Ovaj oblik nastave je naročito važan za nastavu geografije u stjecanju znanja, vještina i odgojnih vrijednosti. Kroz ovaj oblik nastave odvija se učenje otkrivanjem u neposrednoj životnoj stvarnosti s kojom se učenici susreću. Kako bi terenska nastava u nastavi geografije/turističke geografije što uspješnije bila realizovana, potrebno je prije svega napraviti detaljan plan svih aktivnosti i pravila ponašanja. Uspjeh u realizaciji svih

ciljeva terenske nastave u nastavi geografije, u velikoj mjeri zavisi od pripremljenosti nastavnika i učenika. Terenska nastava je oblik izvanučioničke nastave kojom se realizuju planirani programski sadržaji izvan škole. Terenska nastava je izrazito važan socijalni oblik rada, jer pruža mogućnost primjene usvojenog znanja u nastavi geografije. Ovom nastavnom metodom se razvija geografsko, odnosno logičko mišljenje i vizuelno pamćenje kod učenika. Geografski terenski rad ubraja se među najtipičnije i nezamjenjive nastavne metode u geografiji. (Vinković, 2016). Izvornu stvarnost koju učenik upoznaje tokom terenske nastave potiče razvoj proceduralnog znanja, dok odgojno-obrazovnim procesom u učionici stječu se činjenična i konceptualna znanja koja su neophodna u terenskoj nastavi geografije (Vuk i Vranković, 2009).

Metoda terenskog rada, odnosno nastave, predstavlja idealan način kako geografiju približiti iz teorije u praksu. Mirko Brazda se najviše bavio tematikom terenske nastave. On ističe kako nastavnikov izbor stručnih sadržaja mora biti stručno didaktičko-metodički dobro oblikovan, što je vrlo bitno za uspješnost terenske nastave, a isti zavisi od pripreme nastavnika i učenika i planiranja izvođenja terenske nastave. Također navodi da je analiza/zaključak na kraju održane terenske nastave, veoma bitan elemenat. Brazda (1985), terensku nastavu geografije s obzirom na opseg nastavnih sadržaja i na vrijeme koje je potrebno za obradu, dijeli prema trajanju i opsegu. Terensku nastavu geografije prema trajanju dijeli na: terenski nastavni sat (najčešće u blizini škole), poludnevni terenski rad ili izlazak (izvan škole), jednodnevni terenski rad ili izlazak (udaljenije lokacije od škole) i višednevna terenska nastava (udaljena mjesta – ekskurzije).

Brazda ističe kako se vrlo malo geografskih sadržaja nalazi u posljednjoj podjeli terenske nastave prema trajanju, kao i to da vrlo mali broj nastavnika geografije učestvuje u realizaciji terenske nastave (osim ako su razrednici). Također ističe da ovakva terenska nastava nema jasnih ciljeva, sadržaja, kao ni organizovanih oblika nastavnog rada i naziva se turističkim putovanjem. Terensku nastavu geografije prema opsegu dijeli na: tematsku terensku nastavu, višetematsku terensku nastavu i složenu terensku nastavu. Neki su kriteriji manje važni (koliko je učenika uključeno), a neki poput onoga da li je riječ o jednome ili više predmeta su veoma važni. Obzirom na ovaj posljednji kriterij, terenska nastava može biti: jednopredmetna i višepredmetna. Kod višepredmetne terenske nastave najčešće se radi o korelaciji među nastavnim predmetima. Kao zaključak ovog kratkog teorijskog razmatranja, uzmimo Brazdine riječi kojima napominje da bi osnovno stajalište u nastavi geografije „moralo biti: gdje god i kad god je moguće, temeljna geografska znanja treba stjecati neposrednim nastavnim radom u prostoru...” (Brazda, 1985). Iz navedenog se može zaključiti kako je terenska nastava veoma složen proces u obradi nastavnih sadržaja, ali je i uprkos svemu navedenom, veoma slabo zastupljena u nastavi.

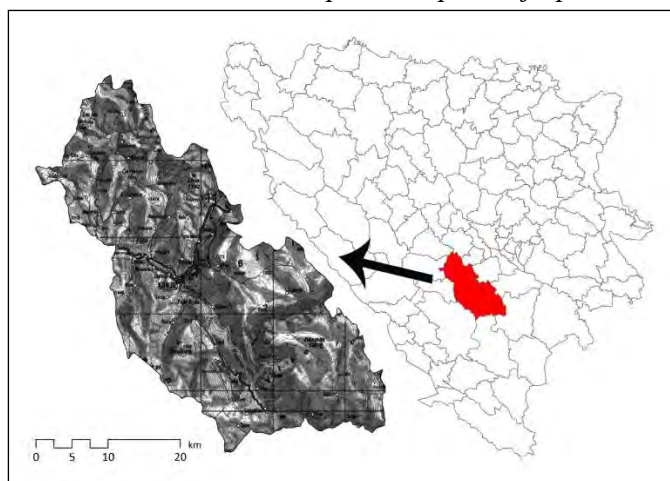
Cilj ovog rada je da se potvrdi značaj terenske nastave u nastavi turističke geografije. U ovom radu će biti promovisana bogata prirodna i kulturna baština općine Konjic, a cilj je promovisanje i pretvaranje u prepoznatljive turističke atrakcije. To je moguće uraditi kroz uvođenje obavezne terenske nastave u Turističku školu, u okviru predmeta Turistička geografija. Cilj uvođenja terenske nastave je da učenik koji je završio srednju Turističku školu, ima znanje kao prosječan turistički vodič, tj. da učenik po završetku školovanja već samostalno može obavljati posao na terenu. Nastavnici kao glavni nosioci odgojno-obrazovnog procesa su ključni u pripremi i realizaciji terenske nastave, te će se u radu istražiti njihovo mišljenje o

zastupljenosti terenske nastave u nastavi geografije, kao i problemima s kojim se susreću pri realizaciji terenske nastave. Države koje u svojim nacionalnim kurikulumima terenskoj nastavi geografije daju veliko značenje su Velika Britanija, Švedska, Finska, Češka i Slovenija. Neki od ciljeva su da učenici vide stvarni svijet izvan učionice, da im se pruži prilika da iskažu svoje ideje i istraže svijet oko sebe, da se kod učenika kroz međupredmetnu terensku nastavu razvijaju proceduralna i prenosiva životna znanja i vještine, te nadograđuju postojeća. Iz svega navedenog može se zaključiti da geografija kao nastavni predmet ima važno mjesto u obrazovnim sistemima gore navedenih zemalja. Učeći na terenu, učenici povezuju teorijska znanja s iskustvom, čime se povećava njihov interes, ali i razvija vještina posmatranja neposrednog okoliša, te uočavanje uzročno-posljedičnih veza i odnosa koji se u njemu događaju. U nastavnim planovima i programima geografije, terenska nastava je marginalizirana i nedovoljno zastupljena. Slovenija nam može poslužiti kao dobar primjer kako pripremiti učenike za svakodnevni život, te razviti osjećaj domoljublja prema Bosni i Hercegovini.

Kulturno-historijski spomenici na području općine Konjic od značaja za izvođenje terenske nastave iz predmeta Turistička geografija

Općina Konjic pripada Federaciji Bosne i Hercegovine i to Hercegovačko – neretvanskom kantonu / županiji. Površina iste iznosi 1.169 km². Na sjeveru, graniči sa općinama Kreševo, Fojnica, Gornji Vakuf, na zapadu sa općinama Prozor i Jablanica, na jugu sa općinama Mostar, Nevesinje i Kalinovik, a na istoku graniči sa općinama Trnovo i Hadžići. Grad Konjic i sjedište istoimene općine nalazi se u sjevernom dijelu Hercegovine, smješten u gornjem dijelu toka rijeke Neretve, na nadmorskoj visini od oko 280m. Grad je smješten između planina Bjelašnice, Prenja i Bitovnje.

Karta 1.: Administrativno – politički položaj općine Konjic

IZVOR: GIS centar PMF Sarajevo, autor, 2010.

Prednost općine je u njenom položaju, da je povezana i cestovnim i željezničkim trasama sa većim centrima, da se nalazi na dva jezera i jednoj rijeci i da je okružena planinama. Do 1992. godine nosilac privrednog razvoja bile su metalna, namjenska i drvna industrija, a turizam je bez obzira što su i tada na području Konjica postojala sva prirodna bogatstva kao i

danas, bila sporedna djelatnost kojoj se nije poklanjala značajna pažnja, niti se smatralo da turizam može biti okosnica razvoja konjičke općine.

Karta 2.: Prirodne i kulturno-historijske znamenitosti na području općine Konjic

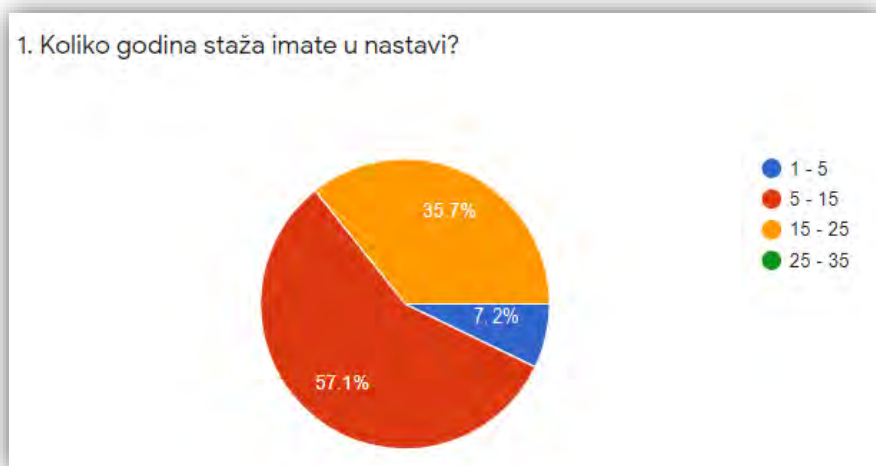
IZVOR: Općina Konjic, Služba za prostorno uređenje, građenje i obnovu, 2010.

Na području općine Konjic postoji 59 prirodnih i kulturno-historijskih znamenitosti, od čega 15 prirodnih znamenitosti (25%) i 44 kulturno-historijske znamenitosti (75%). Riječ je o planinama, rijekama sa svojim veoma atraktivnim dolinama (klisure/kanjoni), prirodnim jezerima, vještačkim jezerom, zatim brojnim nacionalnim spomenicima. Svakako su veoma atraktivna i arheološka nalazišta (tri lokaliteta), nekropola stećaka/stećak (devetnaest lokaliteta), srednjovjekovne utvrde/grad (pet lokaliteta), vjerski objekti, muzeji, kao i najpoznatija znamenitost grada Konjica – Konjička čuprija. Najveći broj znamenitosti (skoro 30%) koncentrisan je u samom centru grada Konjica. Bez obzira što je istraživanje bilo vezano za sagledavanje cjelokupne situacije u vezi važnosti terenske nastave u srednjoj školi, osvrnut ćemo se i na situaciju koja se dešava u osnovnoj školi. U većini osnovnih škola u Bosni i Hercegovini u vezi odlazaka na teren učenika viših razreda trenutno je ovakva: jednom

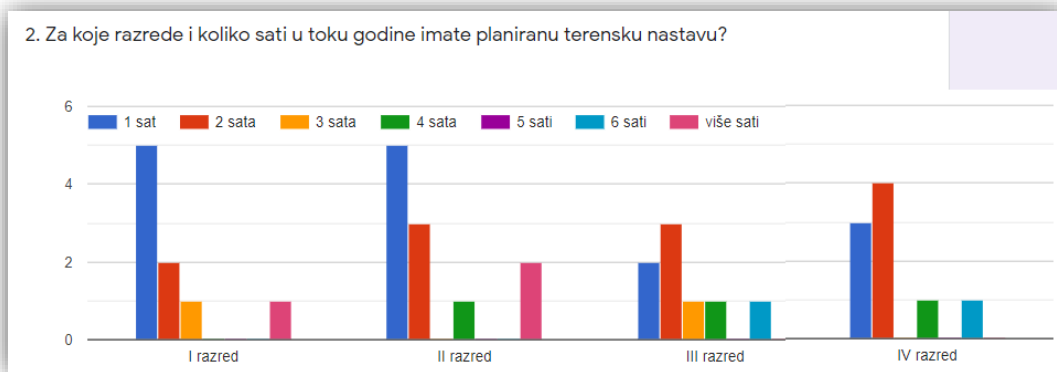
godišnje, najčešće krajem školske godine, učenici šestog, sedmog i osmog razreda odlaze na jednodnevno putovanje u pratnji razrednika uz kojeg najčešće ide po još jedan nastavnik kao pratnja i pomoć razredniku. Najčešće to isto putovanje nema veze sa nastavnim sadržajem iz predmeta, te je isti uglavnom proizvoljan. Završni razredi (deveti), odlaze na višednevno putovanje, koje se naziva i maturalnim. Sve to izvode turistički vodiči, koji ne znaju šta su učenici učili na nastavi. Aktivnost učenika je svedena na slušanje i posmatranje. Nema opisivanja, uspoređivanja, uzimanja uzoraka, kartiranja, intervjuisanja, anketiranja... Izbor destinacije prepušten je školama i razlikuje se od jedne do druge, a putovanja se najčešće organizuju uz vrlo malu ili nikakvu didaktičko-metodičku uključenost nastavnika. Situacija je identična onoj u srednjoj školi.

Istraživanje o zastupljenosti terenske nastave u geografiji u praksi na području HNK/HNŽ

Za potrebe ovog rada urađeno je anketno istraživanje, kako bi se došlo do relevantnih podataka. Ispitana su mišljenja i stavovi 14 od ukupno 20 profesora geografije i turističke geografije, sa područja Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije. Upitnik je bio sastavljen iz 20 pitanja. Prvih 13 pitanja je predviđeno za profesore koji predaju predmet Geografija ili Ekonomska geografija, dok na ostala pitanja nisu imali mogućnost da odgovaraju. Profesori koji predaju predmet Turistička geografija, imali su obavezu da odgovore na svih 20 pitanja.

U prvom pitanju anketnog istraživanja, željelo se saznati kakva je struktura profesora po godinama staža. Na temelju dobivenih statističkih podataka, najveći broj ispitanika pripada grupi od 5 do 15 godina staža (57,1%), kao i skupini od 15 do 25 godina staža (35,7%). Samo 7,2% ispitanika pripada grupi do 5 godina staža. Iz navedenih podataka, može se zaključiti da je dobna struktura profesora dosta povoljna.

Na osnovu grafičkih podataka, može se zaključiti da se u toku četiri godine školovanja, najčešće izvodi 1 do 2 sata terenske nastave, te da je jednosatna terenska nastava iz geografije najzastupljenija u prva dva razreda srednje škole.

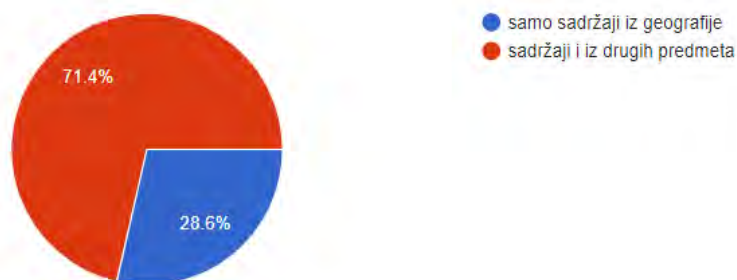
Iz grafikona se jasno može vidjeti da 85,7% ispitanika smatra da je terenska nastava iz geografije nedovoljno zastupljena u njihovom radu, a razlog bi se mogao tražiti u nastavnim sadržajima koje je teško primijeniti na terenu.

Iz priloženog grafikona, jasno se može vidjeti da veliki broj ispitanika (78,6%) izvodi terensku nastavu iz geografije. Sljedeće pitanje se odnosilo na razloge zbog kojih se ne izvodi terenska nastava, a neki od razloga su: finansijski, zatim raspored u školi koji ne dozvoljava više vremena provođenja na terenu, količina nastavnog gradiva zbog kojeg nema mjesta za

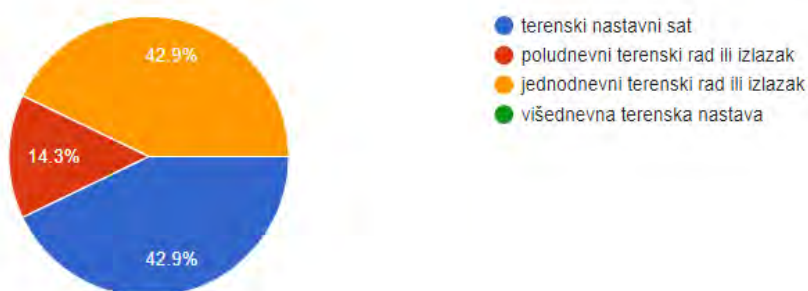
odvijanje terenske nastave i najvažniji razlog koji ispitanici ističu jeste taj što terenska nastava nije uvrštena u NPiP.

6. Provodite li terensku nastavu isključivo vezano za sadržaje nastavnog plana i programa iz geografije ili je provodite u korelaciji sa drugim predmetima i njihovim nastavnim planom i programom?

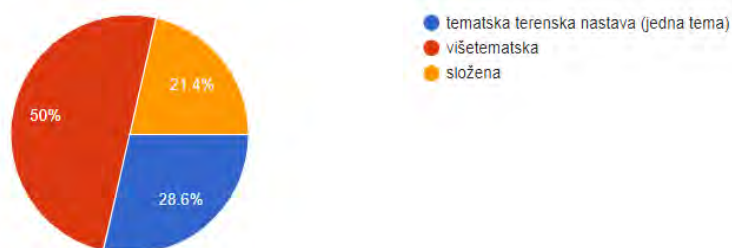
Također 71,4% ispitanika terensku nastavu iz geografije provodi u korelaciji sa drugim predmetima. Jedan od glavnih razloga može biti da je zbog toga što je lakše realizovati terensku nastavu ukoliko se uključe i drugi profesori. Loša strana je ta što obično kod višetematske terenske nastave, nastavni sadržaj iz jednog od predmeta (u ovom slučaju geografije), bude dosta zanemaren. Iz perspektive jednog nastavnika, međupredmetno povezivanje predstavlja izazov, postignuće, prije svega omogućava proširenje i produbljenje učenikovog znanja. Znanje stečeno tokom međupredmetnog povezivanja, ostaje osnova za dalju nadogradnju.

7. Koju vrstu terenske nastave prema trajanju najviše provodite?

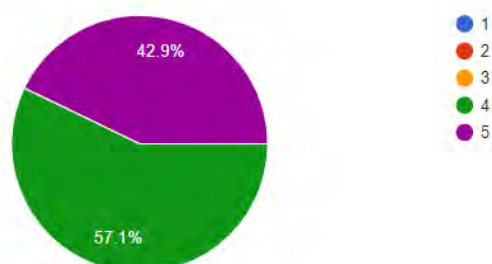
U ovom pitanju profesori su trebali da odrede koju vrstu terenske nastave najviše praktikuju, s obzirom na trajanje iste. Prema prikupljenim podacima, jasno se može vidjeti da je terenski nastavni sat i jednodnevni terenski rad/izlazak podjednako zastupljen, dok je nešto slabije zastupljen poludnevni terenski rad/izlazak. Višednevna terenska nastava nije uopšte zastupljena, što je vjerovatno finansijski problem.

8. Koju vrstu terenske nastave prema opsegu najviše provodite?

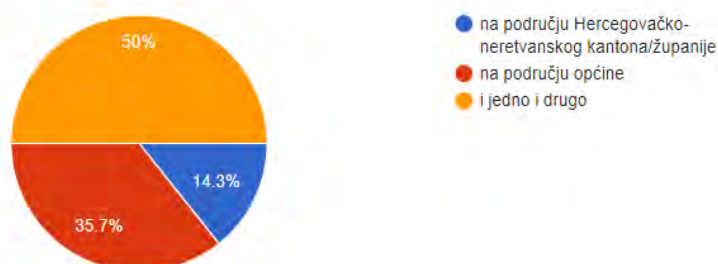
Analizirajući dobivene podatke, po opsegu terenske nastave kod 50% ispitanika je zastupljena višetematska terenska nastava, dok je kod 21,4% njih zastupljena složena terenska nastava. To su sasvim sigurno oni ispitanici koji praktikuju poludnevni i jednodnevni terenski rad/izlazak.

9. U kojoj mjeri smatrate da se terenskom nastavom stječu bolja geografska znanja i bolje usvajaju geografske vještine? (1 – označava minimalnu mjeru, 5 – označava maksimalnu mjeru).

U ovom pitanju, profesori su Likertovom skalom od 1 do 5 procjenjivali važnost terenske nastave u stjecanju geografskih znanja i vještina kod učenika. Svi ispitanici smatraju da je utjecaj terenske nastave veliki/vrlo veliki za usvajanje geografskih znanja i geografskih vještina kod učenika.

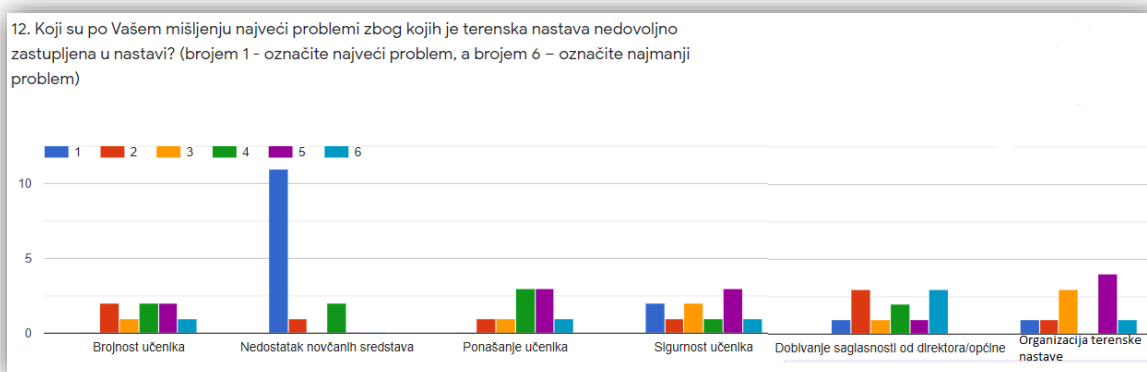
10. Gdje najčešće provodite terensku nastavu?

Na pitanje, gdje najčešće provode terensku nastavu, 50% njih je odgovorilo da istu podjednako provode i na području općine i na području Hercegovačko-neretvanskog kantona. Vjerovatno je geografski položaj glavni razlog zbog čega se neki profesori odlučuju da provode terensku nastavu isključivo na području svoje općine. Npr. da bi učenici iz Neuma došli do Čapljine, moraju proći kroz teritorij druge države.

Apsolutno svi ispitanici su se složili da na području Hercegovačko-neretvanskog kantona postoje pogodne lokacije za izvođenje terenske nastave.

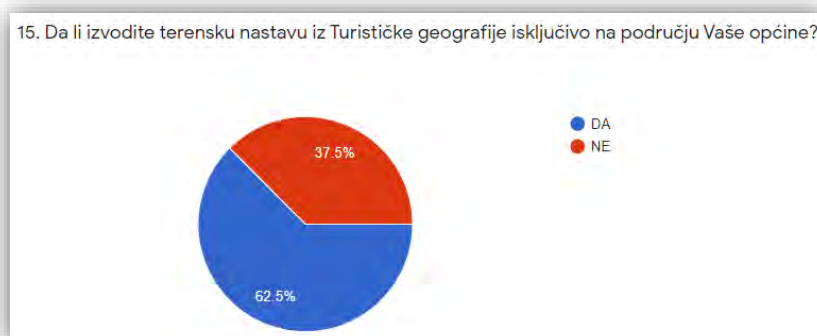
Kao najveći problem zbog kojeg je terenska nastava nedovoljno zastupljena u nastavi geografije, profesori ističu nedostatak novčanih sredstava. Kao manji problem, ali ne i zanemariv, navode dobivanje saglasnosti od direktora/općine. Najmanji problem je vezan za organizaciju terenske nastave, uprkos tome što temeljita priprema obično uzima više vremena nego samo izvođenje terenske nastave.

U pitanju broj 13, ispitanici su trebali dati prijedloge u svrhu poboljšanja terenske nastave. Neki od prijedloga u svrhu poboljšanja terenske nastave iz geografije su: omogućavanje sredstava i vremena za izvođenje iste, saradnja sa određenim institucijama koje bi upotpunile izvođenje terenske nastave (vjerovatno se ovo odnosi na sufinansiranje terenske nastave), zatim izvođenje terenske nastave sa profesorima drugih predmeta. Ispitanici navode još i predlaganje zanimljivih lokacija (vjerovatno se ovo odnosi na saradnju sa učenicima), obilazak više lokacija i veće zalaganje nastavnika kako bi se realizovala terenska nastava. Najkonstruktivniji prijedlozi su svakako oni gdje se zahtijeva uvođenje obavezne terenske nastave iz geografije, a naročito terenske nastave iz predmeta Turistička geografija u NPiP, kao

i uvođenje više sati terenske nastave. Na taj način ispitanici smatraju da će se naći i novčana sredstva za realizaciju iste.

Kada je riječ o profesorima geografije koji predaju i turističku geografiju, njih 66,7% izvodi terensku nastavu i iz predmeta Turistička geografija, što nije velika razlika kada ih uporedimo sa rezultatima koje smo dobili na pitanje broj 4 (izvodite li terensku nastavu iz geografije).

Većina ispitanika (62,5%) izvodi terensku nastavu iz Turističke geografije isključivo na području matične općine. Sljedeće pitanje se odnosilo na glavne turističke lokacije unutar HNK-a. Kao najatraktivnije lokacije unutar Kantona ističu: Radimlju, Daorson, Blidinjsko i Boračko jezero, Rujište, rijeku Neretvu (uzvodno od Konjica, pa sve do ušća), zatim, kao velike atrakcije ističu etno sela, parkove prirode, kulturno-historijske znamenitosti...

Kada je riječ o saradnji sa lokalnim turističkim agencijama, 62,5% ispitanika ističe da imaju zadovoljavajuću saradnju sa lokalnim turističkim agencijama, što mora se priznati, predstavlja odličnu predispoziciju za budući mladi kadar.

Na pitanje o saradnji sa lokalnim općinskim službenicima zaduženim za razvoj turizma, ispitanici imaju podijeljeno mišljenje. Smatram da bi se mogle više animirati lokalne općinske službe zadužene za razvoj turizma, kako bi sinergijski efekti bili što bolji u budućnosti. Npr. da se dijelom finansiraju troškovi izvođenja terenske nastave, jer bi upravo te službe trebale biti najzainteresovanije za budući kadar koji će promovisati turističke destinacije te općine.

Na pitanje o saradnji sa Turističkom zajednicom Kantona, većina ispitanika nema nikakvu saradnju (što je razočaravajući rezultat), jer je osnovna misija turističke zajednice kantona promovisanje turizma i turističkih lokacija HNK-a. Smatram da na ovom polju treba pokušati podići svijest o važnosti terenske nastave u srednjim školama u kojima se izučava turistička geografija i "prave" budući kadrovi koji trebaju biti generatori razvoja turizma.

U posljednjem pitanju, ispitanici su trebali dati prijedloge u svrhu poboljšanja terenske nastave. Neki od prijedloga u svrhu poboljšanja terenske nastave iz Turističke geografije su: bolja saradnja sa turističkom zajednicom Kantona, saradnja između srednjih škola na području HNK-a, uvođenje obavezne terenske nastave u škole, uključivanje i nastavnika drugih predmeta radi lakšeg ostvarivanja cilja.

Zaključak

Istraživanje o zastupljenosti terenske nastave u geografiji na teritoriji HNK-a/HNŽ-e, provedeno je kroz anketiranje u kojem je učestvovalo 14 od ukupno 20 profesora geografije u Kantonu, što smatram relevantnim uzorkom na osnovu kojeg možemo zaključiti osnovne uzroke i razloge nedovoljne zastupljenosti terenske nastave u praksi. Istraživanjem se došlo do zaključka da je terenska nastava u nastavi geografije nedovoljno zastupljena (85,7% ispitanika), što ukazuje na to da je velika većina profesora svjesna potrebe o većoj zastupljenosti terenske nastave u radu. Posebno je indikativno što niko od anketiranih ne izvodi višednevnu terensku nastavu, što se može povezati i sa glavnim problemom, a to su finansije. Niko od nadležnih institucija koje su zadužene za promovisanje turizma (općina, turistička zajednica) ne finasira troškove izvođenja terenske nastave, već to sve pada na teret učenika/roditelja. Izuzetno poražavajući podatak je taj što niko od anketiranih profesora nema izuzetno dobru saradnju sa lokalnim turističkim agencijama, koje bi trebale biti jedan od glavnih faktora u osposobljavanju budućih kadrova koji će se profesionalno baviti turizmom. Još jedan poražavajući podatak je taj što 50% anketiranih profesora nema nikakvu saradnju sa općinskim službenicima zaduženim za razvoj turizma, dok njih 37,5 % nema nikakvu saradnju sa Turističkom zajednicom Kantona.

Iz svega ranije navedenog može se zaključiti da je osnovni problem nedovoljne zastupljenosti terenske nastave iz geografije neobaveznost izvođenja iste po NPiP. Osim toga, iz istraživanja se može zaključiti da prostor za unapređenje zastupljenosti terenske nastave leži i u boljoj komunikaciji između institucija (turističke agencije, lokalne općinske službe zadužene za turizam, turistička zajednica kantona...), koje mogu dati svoj doprinos u obrazovanju budućih turističkih radnika.

Literatura

1. Biruš, M. (2007). *Terenska nastava geografije u teoriji i praksi*. Dostupno na: <http://www.skole.hr>
2. Brazda, M. (1971). Terenska nastava geografije, *Pedagoški rad: časopis za pedagoška i kulturno-prosvjetna pitanja* 26, 1-2.
3. Brazda, M. (1985). *Terenski rad i ekskurzije u nastavi geografije*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Brinovec, S. (1992). *Terensko delo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
5. Matas, M. (1996). *Metodika nastave geografije*. Zagreb: Hrvatsko geografsko društvo.
6. Mihelčić, N. (2017). *Terenska nastava i međupredmetno povezivanje u nastavi geografije*. Dostupno na: <http://www.hrcak.srce.hr>
7. Poljak, V. (1991). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
8. Vinković, M. (2016). *Terenska nastava u nastavi geografije*. Rijeka: Filozofski fakultet.
9. Vuk, R., Vranković, B. 2009: Obrazovna postignuća učenika osmih razreda iz geografije u školskoj godini 2007./2008. i stavovi profesora geografije o poučavanju geografskih vještina, *Metodika* 10.

SPECIFIC FEATURES OF THE MONUMENTS IN KONJIC MUNICIPALITY IN THE SUBJECT OF TOURISTIC GEOGRAPHY AND IMPORTANCE OF PRACTICAL TERRAIN TEACHING

Abstract

Unlike in the surrounding regions, there are few towns in Bosnia and Herzegovina which are steeped in a turbulent and long-term history with multiple archaeological sites from the Roman Empire period and the Medieval period as well. Konjic had been an extremely important traffic node during the Ottoman Empire too and the side station on the road from Constantinople to the sea. It was also one of the strongest centres of Church of Bosnia till the 15th century which connected and made a bridge between Bosnian and Herzegovinian sanjaks. The main aim of this work is to promote the rich cultural heritage and turn them into recognisable touristic attractions. One of the best ways to do so is to teach the values of the cultural heritage to the students of the Touristic high-school through a subject Touristic geography. The entire teaching process will be implemented through terrain-practical classes. The main aim of implanting such classes is that a student, who becomes the Touristic high-school graduate, is equipped with knowledge enough to be able to work as an average tourist guide, i.e. those students would be able to perform the task of touristic guidance on the terrain independently. The terrain practical classes are inevitable part of the geography teaching process and the most effective form of researching and teaching. The national curricula of Slovenia, the Czech Republic and the United Kingdom highlight the importance of the terrain practical classes in geographical education of students and acquiring life skills. The terrain practical classes enable students to connect the abstract terms (acquired in the classroom) with different phenomena and processes in the environment, to check and confirm them in the real condition and to use them in a beneficial way.

Key words: *terrain practical classes, Touristic school, cultural and historical heritage, Touristic geography, Konjic municipality*